

Голобородько В.В.,
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Бублик Н.С.,
викладач кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ ГЛАСНОСТІ ТА ПУБЛІЧНОСТІ СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Питання обмеження гласності та публічності під час кримінального процесу передбачено українським законодавством. Це дає змогу захистити права людини. Численні повідомлення у засобах масової інформації про вчинені злочини дають досить часто неперевірену, недостовірну інформацію, що діє упереджено на громадськість.

Даній проблемі присвячені короткі аналітичні статті окремих правників та аналітиків. У вітчизняній літературі дане питання досліджувалось дуже багато, однак Кримінальне процесуальне законодавство України в останні роки потерпіло змін, та з'явилися ті засади, які ще мало досліджені в науці. Проте, варто зазначити, що вказана проблема ще не є розробленою, оскільки остаточні зміни, які чинні у цьому питанні, внесені у процесуальне законодавство нещодавно.

Принцип гласності судового розгляду визначений у п. 6 ч. 2 ст. 129 Конституції України [1], ст. 7 Кримінального процесуального [2] (далі - КПК), ст. 6 Цивільного процесуального [3], ст. 4-4 Господарського процесуального кодексів [4] та ст. 12 Кодексу про адміністративне судочинство [5].

Таким чином, відповідно до п. 6 ч. 2 ст. 129 Конституції України до основних засад судочинства в Україні віднесено гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами, тобто це є безумовною та обов'язковою умовою усіх судових процесів в Україні, крім тих виняткових випадків, які чітко передбачені чинним законодавством і обмежують даний принцип. До них слід віднести наступні обмеження, які передбачені у ч. 2 ст. 27 Кримінального процесуального кодексу (далі- КПК) України та які є вичерпними: 1) якщо обвинуваченим є неповнолітній; 2) у разі розгляду справи про злочин проти статевої свободи та статевої недоторканості особи; 3) при необхідності запобігти розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставин, які принижують гідність особи; 4) якщо здійснення провадження у відкритому судовому засіданні може призвести до розголошення таємниці, що охороняється законом; 5) в разі необхідності забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні.

Крім того, слід звернути увагу, що вказане рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні або його окремої частини слідчий суддя, суд може прийняти впродовж усього судового провадження [2]. Це означає, що гласність і повне фіксування судового процесу технічними засобами є невід'ємними та обов'язковими складовими судового процесу в межах, установлених Конституцією України.

У дослідженні цього питання неможливо оминати й те, що засада гласності і відкритості кримінального провадження в судах різних інстанцій є важливою умовою виконання завдання кримінального провадження, яке полягає в забезпеченні швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду, дослідження всіх обставин кримінального правопорушення та ухвалення законного і справедливого рішення.

Проаналізувавши вищевказане слід дійти висновку, що можливість бути присутнім на судовому розгляді не лише його учасникам, а й широкій публіці (зокрема, представники засобів масової інформації мають пріоритетне право бути присутніми під час відкритого судового засідання (ч. 2 ст. 328 КПК України), все більше надає суспільству віру та сподівання на справедливий судовий розгляд, впевненість у судовій гілці влади та спонукає до довіри до них.

Крім того, позитивним моментом в даному питанні слід віднести й те, що сьогодні будь-яка особа має вільний доступ до ухвалених судових рішень. Згідно Закону України «Про доступ до судових рішень» [6] в Україні ведеться Єдиний державний реєстр судових рішень судів загальної юрисдикції. Внесені до Реєстру рішення є відкритими для доступу на офіційному веб-порталі судової влади. Однак, відомості про особу, в них не розголошуються та позначаються цифрами (наприклад, ОСОБА_1).

Проте закон не встановлює беззаперечне право на непоширення та відсутність можливості здійснювати записи навіть на засіданнях, де є присутніми тільки сторони справи. Щодо такої можливості чітко говорить ч. 5 ст. 27 КПК: «Під час судового розгляду та у випадках, передбачених цим Кодексом, під час досудового розслідування забезпечується повне фіксування судового засідання та процесуальних дій за допомогою звуко- та відеозаписувальних технічних засобів. Офіційним записом судового засідання є лише технічний запис, здійснений судом у порядку, передбаченому цим Кодексом». Тобто здійснення запису не забороняється. Це ж підтверджується частиною 6 вказаної статті: «Кожен, хто присутній в залі судового засідання, може вести стенограму, робити нотатки, використовувати портативні аудіозаписуючі пристрої. Проведення в залі судового засідання фотозйомки, відеозапису, транслявання судового засідання по радіо і телебаченню, а також проведення звукозапису із застосуванням стаціонарної апаратури допускаються на підставі ухвали суду, що приймається з урахуванням думки сторін та можливості проведення таких дій без шкоди для судового розгляду».

Згадане формулювання є досить широким та підлягає трактуванню у кожному конкретному випадку окремо. Варто зазначити, що заборона ведення запису має бути мотивована судом. Якщо така мотивація не буде обґрунтованою, то саме вона може стати підставою надання зауважень щодо ведення процесу та скасування ухвали суду як першої так і апеляційної інстанції.

Як і у випадку роботи з публічною інформацією, не підлягає оприлюдненню конкретна інформація щодо ідентифікації особи, але не зміст рішення суду. Частина 7 КПК вказує, що в разі розгляду судом спірних питань, які є частиною закритого судового процесу, «судове рішення проголошується прилюдно з пропуском інформації, для дослідження якої проводилося закрите судове засідання та яка на момент проголошення судового рішення підлягає подальшому захисту від розголошення. Окремої статті процесуального кодексу, що регулює згадане питання немає. Проте системний аналіз КПК вказує на наступні виключення щодо оприлюднення інформації: частина 4 статті 15 КПК вказує на те, що кожен, кому наданий доступ до інформації про приватне життя, зобов'язаний запобігати розголошенню такої інформації; частина 6 статті 46 прямо зазначає, що документи, пов'язані з виконанням захисником його обов'язків, без його згоди не підлягають огляду, вилученню чи розголошенню слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом; ст. 65 зазначає, що є обмеження щодо надання інформації свідком. Ця ж стаття зазначає конкретний перелік осіб та обсягу інформації, що залишається закритою для громадськості і суду. Однак якщо особи, які надавали таку інформацію за письмовим документом відмовляються від збереження нерозголошення, тоді інформація може надаватися суду і розголошенню.

Залишаються закритим для громадськості і негласні слідчі (розшукові) дії, які є різновидом слідчих (розшукових) дій. Це є відомості про факт та методи проведення, які не підлягають розголошенню.

Обмеження встановлюються як винятки. Окрім того, ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в суді усної або письмової інформації про результати розгляду судової справи щодо конкретного громадянина. Будь-яка особа має право на вільний доступ до судового рішення в порядку, встановленому законом [7].

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96- ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 24.05.2019).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/print1520930124672608> (дата звернення 24.05.2019).

3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2014 №1618-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення 24.05.2019).

4. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 №1798-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення 25.05.2019)

5. Кодекс про адміністративне судочинство України від 06.07.2005 № 2747-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення 27.05.2019)

6. Закон України «Про доступ до судових рішень» від 22.12.2005 №3262-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15> (дата звернення 24.05.2019).

7. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 №1402-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення 27.05.2019).

Грига М.А.,

старший науковий співробітник наукової лабораторії з
проблем протидії злочинності ННІ № 1
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ОКРЕМІ ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ПОМИЛКИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКІВ

Зважаючи на те, що слідчі дії виступають основним способом формування доказової бази у кримінальному провадженні, значення дотримання вимог законності їх проведення, а також знання та правильне застосування в умовах конкретної слідчої ситуації відповідних тактичних прийомів набуває особливого значення. У зв'язку з цим і вивчення проблем виникнення та запобігання тактичним помилкам у слідчій діяльності в сучасних умовах є вкрай важливим як в теоретичному, так і практичному плані.

Однією зі слідчих дій, що передбачені КПК України, є обшук – слідча (розшукова) дія, що являє собою процесуальне примусове обстеження житла чи іншого володіння особи, а також окремих осіб з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте в результаті його вчинення, а також установлення місцезнаходження розшукуваних осіб [1, с. 2].

Загальні засади проведення обшуку, а також особливості проведення даної слідчої дії під час розслідування окремих видів злочинів вивчали С. В. Головкін, С. Ф. Денисюк, К. В. Драчова, С. Ільченко, О. В. Капліна, Л. П. Ковтуненко, В. О. Коновалова, В. В. Лавренюк, Г. В. Попов, Є. В. Солдатов, М. В. Фортунa, О. Швидкий, В. Ю. Шепитько та багато інших вчених.